

Кобетяк Андрій Романович

Політичний аспект формування сучасної системи православних церков

УДК 322:2

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-2.6>

Кобетяк Андрій Романович
кандидат філософських наук,
доцент кафедри національної
безпеки, публічного управління
та адміністрування
Державний університет
«Житомирська політехніка»
вул. Чуднівська, 103, Житомир, Україна

Актуальність теми полягає у висвітленні причин сучасної кризи Вселенської православної церкви та значного рівня політизації світових релігійних процесів. Зазначається, що в першу чергу це пов'язано із геополітичним та фінансовим чинниками. Наявність древніх та «нових» автокефалій створює певну меншовартісність останніх, незважаючи на принцип церковної рівності та потужний фінансовий та людський фактор нових національних церков. Увага дослідження зосереджена на самому феномені Церкви в його еклезіологічному розумінні, який сьогодні піддається впливу значних геополітичних потрясінь та глобалізаційних змін. Вказано на політичний підтекст багатьох церковних рішень ХХ ст.

Мета статті – висвітлити проблему політичного впливу на церковно-адміністративні процеси пов'язані з формуванням нових автокефальних церков. Завданням статті є вивчення в дійсній рівності, адміністративної та політичної незалежності кожної з Помісних церков. У відношеннях між незалежними церковними адміністраціями відчувається «зверхність» давніх автокефалій над новими. Методологічними засадами дослідження стали історичний та порівняльний методи, компаративний підхід, традиціоналізм, герменевтика, релігійна антропологія, філософський символізм, методи аналізу та синтезу. Результати дослідження. Доведено, що формування двох підходів (грецького та слов'янського) до розуміння структури системотворення Вселенського православ'я стало причиною кризи в церкві. Встановлено, що організаційна форма, структура церкви та її управління піддалися трансформаційним процесам, що пов'язано зі зміною політичних режимів і зміщенням державних кордонів. Відзначимо важливий принцип церковної реакції на зміну державної чи політичної кон'юнктури – «структурний плюралізм». Структурний плюралізм характеризується еластичністю церковних вимог до прийняття рішення про церковну незалежність. Під впливом держави такі рішення або приймаються або відкидаються і тоді апелюють до інших правил та постанов. Доведено, що характерною особливістю автокефалізації стало державне та політичне регулювання цього процесу. Після падіння Візантійської імперії держава втрачає примус та контроль у церковній сфері що призвело до численних розколів та появи паралельних юрисдикцій у багатьох країнах світу.

***Ключові слова:** еклезіологія, політичний процес, автокефалія, державний вплив, патріарх, догмат, церква, суспільний інститут.*

Вступ. Одна із основних проблем, яка сьогодні зачіпає інтереси всіх церковних організацій – це високий рівень політизації релігії. Церква перетворилась на інструмент впливу держави або окремих політичних груп на народ. Особливо це стає помітним перед черговими виборами або ж певною знаковою подією, яка потребує суспільної оцінки. Що стосується християнства, то вже з перших віків існування воно значною мірою виявляє прихильність до держави та політичних чинників. Один із важливих факторів підпорядкування державі – це запозичення адміністративного поділу єпархій та автокефальних церков згідно державного управління імперськими землями. Від моменту апостольської проповіді до розростання окремих територіальних громад проходив незначний проміжок часу. Кожна із таких окремих домашніх церков, які розростались у общину певної місцевості, потребувала духовного оформлення та участі у церковних таїнствах. З плином часу та новими завоюваннями Римської імперії формувались нові провінції та митрополії державного розподілу управління імперією. В свою чергу, церква намагалась пристосувати власну структуру ієрархічному управлінню державою.

Мета та завдання. Мета статті полягає у висвітленні політизації трансформаційних процесів інституту автокефалії та його значенні у сучасній церкві. Еклезіологічна зумовленість автокефального принципу витікає із самої природи ранньої «ідеальної» церкви. Узурпація церковної влади – це порушення Богом установленого миру з земній церкві. Зрештою, це політично-адміністративні нашарування, якими обросла церковна інституція за століття свого існування. Тому, увага дослідження зосереджена на самому феномені Церкви в її історичній ретроспективі.

Завданням дослідження є спроба напрацювання нового, альтернативного підходу до проблеми автокефалії у сучасному світі. Національний принцип, який відіграв ключову роль у становленні низки нових незалежних церков, зокрема на Балканах, вже не задовольняє сучасну церковну громадськість.

Методи дослідження. Відсутність розробленої методології та значний політичний інтерес призводить до появи нових автокефальних теорій і систем, які не завжди узгоджуються з положеннями святоотцівської традиції. Одним із основних методологічних підходів нашого дослідження

є міждисциплінарний, який слугує запорукою об'єктивного, систематичного і цілісного дослідження при висвітленні й аналізі еволюції автокефальної проблематики у богослов'ї. Прикметним, на наш погляд, є розмежування методів з досліджуваної тематики на групи які дозволять скласти цілісне розуміння предмету автокефальної проблематики: загальнонаукові, спеціальні та міждисциплінарні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Стан наукової розробки обраної теми сьогодні неоднозначний. Тисячі політичних виступів, публічних заяв та офіційних листів державних діячів, богословів та ієрархів не/визнаних Помісних церков стосовно автокефальної проблематики мають чітко виражений конфесійний характер. Підписання Томосу для України в черговий раз привернуло увагу ієрархії, політологів та світських вчених зі всього світу.

Про важливість та актуальність обраної теми свідчить низка сучасних дисертаційних досліджень, наприклад, В. Бутинського, М. Гергелюка, А. Дідківського, Є. Заремби, А. Матвієнко, архимандрита Кирила (Говоруна). Відтак, є реальна необхідність осучаснити канонічний уклад сучасного життя, а це можна зробити лише на загальному Соборі [2, с. 412]. Важливим для статті є дослідження О. Балакірева та Ю. Середи [8].

Відзначимо, що історія Європейських країн розглядається у значній кількості робіт вітчизняних та зарубіжних учених політичного та геополітичного характеру. Прикметно, що більшість із них покликана визначити місце і роль нової незалежної Української православної церкви у становленні України в новому геополітичному просторі Європи. Зокрема, цій проблематиці присвячена інтегрована колективна монографія вітчизняних політологів за редакцією професора Фелікса Рудича [6].

Результати. Проблема політизації релігії зовсім не нова та має давню традицію та коріння. У період розквіту Візантійської імперії церква стає важливим провладним інститутом регулювання відносин у суспільстві. Більше того, церковні питання втягуються у велику геополітику. Про це свідчить боротьба Балканських країн за церковне визнання. Наприклад, процедура отримання автокефалії новою церквою передбачала для Константинопольської кафедри лише формальну роль. Характерним є приклад Болгарської автокефалії у X ст. Рішення про її надання виходило навіть не від Вселенського престолу, а від імперського Сенату й особисто ініційоване імператором Романом Лекапенном. У свою чергу до нього звернувся Болгарський цар Петро. Таким чином, у період Середньовіччя автокефалія з церковно-політичного явища, на яке вона перетворилася у добу пізньої античності, стала явищем виключно політичним [4, с. 112]. Таким воно сьогодні і залишається,

про що свідчать події з наданням Томосу для Української церкви. Це питання давно вийшло за межі богословського обговорення, канонів та традиції церкви, а має яскраво виражене політичне забарвлення.

Виходячи із такого трактування візантійської традиції, можна було б стверджувати, що всі церковні справи, у тому числі й питання автокефалії, можуть одноосібно вирішуватись імператором чи, застосовуючи сучасний підхід до розуміння світської влади, – президентом, прем'єр-міністром тощо. Що, до речі, не було рідкістю у світовій історії (до прикладу – запровадження з 1721 р. синодального устрою у Російській церкві) [1, с. 106].

Сьогодні стало очевидним те, що з кінця I-го до середини II-го тисячоліття автокефалія еволюціонувала у фактор політичної ідентифікації для багатьох держав. Це була запозичена імперська ідентичність. Її першоджерелом був Константинополь як велична столиця єдиної легітимної християнської імперії. Болгарія, Сербія, а пізніше Московське царство пішли тим же шляхом. Автокефалія новоутвореної національної церкви розглядалась як атрибут, який дозволив би їм імітувати Новий Рим і Візантійську імперію. Автокефалія перетворилася на інструмент «переносу імперії». Цей інструмент дозволяв новоутвореним світовим політичним центрам переносити на себе імперську ідентичність за прикладом Константинополя.

Істотним прикладом політичного становлення автокефальної церкви на слов'янських землях є трансформація автокефалії частини древньої Київської митрополії. Це стало можливим виключно внаслідок політичних амбіцій Московського царства. Після того як князь Володимир охрестив Київ, Митрополія була включена до юрисдикції Константинопольського патріархату. Київські князі (не Синод чи Собор архієреїв, що знову ж свідчить про значний рівень політизації) мали відправляти до Константинополя своїх власних кандидатів для схвалення та висвячення на митрополитів. Або приймали тих ієрархів, який призначав Вселенський патріарх [5, с. 218].

Із занепадом Києва та Київської Русі ситуація змінилась. Остаточо її було знищено монголами у середині XIII ст. Склалося так, що церковна спадщина Київської кафедри була розділена між двома центрами. У південно-західній частині колишньої Київської держави її наступником вважало себе Галицько-Волинське князівство, а на північному сході – Володимиро-Суздальське князівство. Згодом, Велике Князівство Литовське та Московське царство заявили претензії на духовну спадщину Києва, і всіляко намагалися її привласнити. Вони намагалися забезпечити собі такі права через титул митрополита Київського. Це врешті-решт призвело до «клонуння» на двоє Київської митрополічної кафедри (одночасно було і три

Київських митрополити). Отже, через воєнні та політичні обставини Київський митрополит «переселяється» у Володимирі-на-Клязьмі, а потім до Москви [7, с. 122].

З плином часу правителі Москви оголосили про автокефалію від Константинопольського престолу. Таким чином майбутня імперія фактично перейняла Середньовічний балканський сценарій автокефалії. Ці події відбувалися на фоні великої Ферраро-флорентійської унії. Православні церкви в силу історичних, політичних та військових подій піддалися під вплив католицького Риму. Першими, хто не прийняли злуки із католиками виявились саме російські ієрархи, які самостійно скликали Собор та обрали власного першоієрарха митрополита Іону [10, р. 103].

Свідченням політичного впливу на хід церковного становлення, у тому числі і в Московській державі, є видання збірника трактатів з нагоди інтронізації новообраного митрополита Феодосія 1461–1462 рр. Перший трактат у збірці був про Ферраро-Флорентійський собор; другий – про богословські помилки латинян; а третій – про роль Великого князя Московського у глобальному Православ'ї того часу [9, р. 280].

Нова хвиля автокефального руху пов'язаного з політичними та геополітичними процесами у світі першої половини XIX ст. Як і у Середні віки, вона розпочалася на Балканах. Ця хвиля була спричинена виникненням нової політичної ідентичності у народів Європи – нації, яка замінила собою попередню імперську ідентичність. Цьому активно посприяв занепад Османської імперії та формування низки нових національних держав, які вважали важливим підґрунтям політичної незалежності церковну автокефалію.

У XIX столітті почали утворюватися нові православні держави – Греція, Румунія, Сербія, Болгарія, Чорногорія. Основою їх ідентичності стала нація, а мотивом – боротьба з імперіями, які націю пригноблювали. Нові національні держави змінили й логіку автокефалії, принаймні для тих Церков, що вийшли з імперій. Якщо середньовічні автокефалії допомагали імперіям стверджуватися, то автокефалії нової доби ці імперії заперечували. Саме тому, ідея нації стала основою нової ідентичності православних народів на Балканах, а нова ідея автокефалії – основою радикальної трансформації церкви у цьому регіоні [13, р. 183]. Автокефалія продовжувала бути атрибутом державності, але тепер її було адаптовано до національних держав.

Автокефалії, які виникли у XIX ст. розвивали свої характерні риси шляхом боротьби з Османською, Австро-угорською, а згодом і Російською імперіями. Окремі народи, у тому числі український, зажадали власної автокефалії. Тому боротьба за українську автокефалію має тривалу історію та значний полі-

тичний підтекст, бо її основне бажання – отримати незалежний політичний статус.

Як приклад політичного втручання у церковні справи варто навести автокефалію Польської церкви, що стала спробою втечі від нової імперії у вигляді Радянського Союзу. У інших випадках атеїстична нова Радянська імперія сама використовувала автокефалію на свою користь. Прикладом цього є відновлення Грузинської або легалізація Болгарської автокефалії за правління Сталіна.

Згідно 34-го апостольського правила здавалося б Помісні церкви повинні підкорятися волі Вселенського престолу. Саме таку логіку трактування канонічної спадщини намагаються нав'язати грецькі богослови, наприклад Й. Зізіулас. Модель, яку пропонують греки полягає в тому, що Соборне управління церкви на Вселенському рівні відбувається за формулою коли кожен повинен слухати Вселенського патріарха та Вселенський патріарх усіх [3, с. 83].

Приписи священних канонів у яких йдеться про необхідність «співпрацювати» з наявним політичним устроєм встановлюють: «Устрій церковних справ повинен слідувати політичним і публічним прообразам» (канон 17 IV Вселенського Собору; канон 38 IV Вселенського Собору). Сюди ж варто віднести авторитетний вислів патріарха Фотія: «Церковні права. Особливо стосовно меж, мають змінюватися згідно із політичним та адміністративним територіальним суверенітетом» [2, с. 372].

Черговий приклад маніпулювання проблемою автокефалії в залежності від політичної ситуації можна простежити у виступі Константинопольського патріарха Варфоломія, який у виступі на Нараді предстоятелів православних Церков (2008 р.) зробив акцент на необхідності прояву єдності православ'я. Він прямо заявив про неприпустимість тлумачення автокефалії як підстави для повної самостійності в питаннях загальноцерковної значущості: «Саме в цьому і полягає здоровий глузд інституту автокефалії, оскільки в той час, як він гарантує незалежність внутрішнього життя і облаштування кожної Церкви, в питаннях які стосуються усієї Православної Церкви і її стосунків з тими хто поза нею, кожна автокефальна церква не має діяти самостійно, а в координації з іншими православними Церквами» [8].

Ще один важливий аспект політичних маніпуляцій навколо автокефальної тематики є явище етнофілетизму. За історичними джерелами ідея «нації» у житті звичайних людей та у формуванні держав до Французької революції, не мала етнофілетичного значення, який надається їй сьогодні. За античності та до XVIII–XIX ст., «нація» визначалась релігією і культурою, а не расою. Такою була політико-релігійна теорія персів, древніх греків, язичників-римлян, а також римлян-християн (візантійців), і такою ж мірою євреїв та мусульман. Так Вселенський патріарх був одночасно етноархом

«нації» православних християн у всій Османській імперії, незалежно від раси чи мови, так само й інші патріархи, митрополити та єпископи у своїх територіях. Султан (Каліф) був етнархом мусульман, незалежно від їхньої раси, і так далі [Пантелеймон (Родопулос), митрополит. Територіальні].

Охоплені духом етнофілетизму вибудовували співпрацю з іноземними політичними силами і підштовхували до проголошення нових автокефальних національних церков у Греції (1833), Румунії (1865), Болгарії (1870) та Албанії (1922-1928-1937). Це явище було засуджено греками (1833-1850), а пізніше на Великому Помісному соборі у Константинополі (1872). Соборно було визнано, що етнофілетизм – це не просто відхиленням від здорової любові до своєї нації та держави, а створює дійсну перешкоду у співпраці між Помісними церквами та є найбільшим ворогом єдності в церкві.

Важливо підкреслити, що провідні богослови, наприклад професор І. Власовський переконаний, що автокефалія – абсолютне, а не відносне поняття. Воно однозначно пояснює самостійність в управлінні конкретної Помісної церкви. Переклад та етимологія терміну «автокефалія» не двозначно говорить про самоуправління, тобто наявність абсолютної повноти влади всередині церкви. Натомість, у канонах та правилах Вселенських соборів не розкривається можливість набуття новою церквою автокефального статусу, вони навіть не вказують прямо на цей термін [11].

Висновки. Важливо додати, що однією із основних проблем, яка сьогодні зачіпає інтереси всіх церковних організацій – це високий рівень політизації релігії. Церква перетворилась на інструмент впливу держави або окремих політичних груп на народ. Політичні та державні діячі давно активно втручаються у церковні справи, це простежується ще з часів Вселенських соборів, коли імператор скликав та очолював Вселенське церковне зібрання. Політичні та геополітичні моменти значно вплинули і на проблеми набуття автокефального статусу новими церквами. Є низка випадків, коли правителі одноосібно надавали та відміняли рішення про автокефалію, як наприклад у випадку із Болгарією. Після зміщення церковного центру православного світу до Москви, ситуація кардинально не змінилась, адже російські правителі регулярно використовували церковний чинник у власних цілях. Активний політичний момент простежується у житті церкви і у XXI ст. Яскравим свідченням цього є блокування Української автокефалії з боку РПЦ, що призвело до всеправославного розділення та антиканонічної діяльності Московського патріархату в Африці та одностороннього розриву Євхаристії.

Отже, автокефалія і зараз залишається частиною нових імперських проєктів. Зокрема, Росія

використовує цей чинник для максимального блокування українського церковного питання. Натомість сама Україна саме через автокефалію намагається вийти зі сфери впливу Російської Федерації. Тому можемо стверджувати, що у богословсько-канонічному та політичному контексті, на який спираються сучасні світові ієрархи, йдеться про дуже тривалий конфлікт двох парадигм автокефалії – середньовічної та модерної.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гергелюк М. Канонічні та еклезіологічні засади автокефального устрою церков у структурі Вселенського православ'я: історичний контекст : дис... канд. істор. н. за спеціальність 09.00.11 релігієзнавство. Чернівці, 2014. 199 с.
2. Говорун С. Теоретичні засади православної еклезіології у її історичному розвитку : дис... док. філософ. н. 09.00. 14 богослов'я. Київ, 2019. 623 с.
3. Зизиулас І. Самопонимание православных и их участие в екуменическом движении: межправославная консультация об отношении ко Всемирному Совету Церквей Шамбези (Швейцария, 19-24 июня 1995 г.). *Православие и экуменизм*. 2005. С. 495.
4. Кирило (Говорун), архімандрит. Риштування Церкви: вбик постструктуральної еклезіології. Переклад з англ. О. Паканич. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. 312 с.
5. Олександр (Драбинко), митрополит. Українська Церква: шлях до автокефалії. До дискусії навколо канонічного статусу, богослужбової мови та історії Української Церкви. Київ : Фонд пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира, ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 684 с.
6. Рудич Ф., Балабан Р., Дергачов О. Україна у сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти : монографія. *Міжрегіональна академія управління персоналом, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*. Київ : МАУП, 2002. 487с.
7. Саган О. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. Київ : Світ Знань, 2004. 912 с.
8. Balakireva O. Religion and Civil Society in Ukraine and Russia. *Religion and Civil Society in Europe* [edited by Joep de Hart, Paul Dekker and Loek Halman]. Dordrecht : Springer Science, 2013. P. 219–250.
9. L'Hullier, Pierre [Peter]. "Accession to Autocephaly." *St. Vladimir's Theological Quarterly*. 37:4. 1993. P. 267–304.
10. Meyendorff J. Imperial Unity and Christian Divisions. New York : St. Vladimir's Seminary Press, 1989. 228 p.
11. Namee M. The Position of the Ecumenical Patriarchate in the Orthodox Church (1924). 26.09.2020. URL: <https://orthodoxhistory.org/2020/08/26/the-position-of-the-ecumenical-patriarchate-in-the-orthodox-church-1924>.
12. Sanderson C. W. Autocephaly as a function of institutional stability and organizational change in the Eastern orthodox church. University of Maryland : College Park, 2005. 196 p.

REFERENCES:

1. Herhelyuk M. (2014). *Kanonichni ta ekleziolohichni zasady avtokefal'noho ustroyu tserkov u strukturі*

Vselens'koho pravoslav'ya: istorychnyy kontekst [Canonical and Ecclesiological Principles of the Autocephalous Order of Churches in the Structure of Ecumenical Orthodoxy: Historical Context]. Dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. istor. nauk. spetsial'nist' 09.00.11 relihiyevnavstvo. Chernivtsi. (in Ukrainian).

2. Hovorun, S. (2019). *Teoretychni zasady pravoslavnoyi ekleziolohiyi u yiyi istorychnomu rozvytku* [Theoretical foundations of Orthodox ecclesiology in its historical development]. Kiev, 623 s. (in Ukrainian).

3. Zyzyulas Y. (2005). *Samoponymanye pravoslavnykh y ykh uchastye v ékumenyeshkom dvyzheny: mezhpravoslavnyaya konsul'tatsyya ob otnoshenyy ko Vsemyrnomu Sovetu Tserkvey Shambezy* [Self-understanding of the Orthodox and their participation in the ecumenical movement: an inter-Orthodox consultation on the attitude to the World Council of Châmbezi Churches]. *Pravoslavnye y ékumenyizm*. (in Ukrainian).

4. Kyrylo (Hovorun), arkhimandryt. (2019). *Ryshtovannya Tserkvy: vbik post struktural'noyi eklezi* (in Ukrainian). *olohiyi* [Church scaffolding: towards poststructural ecclesiology]. Kiev. DUKH I LITERA, 312 s. (in Ukrainian).

5. Oleksandr (Drabynko), mytropolyt. (2018). *Ukrayins'ka Tserkva: shlyakh do avtokefaliyi. Do dyskusiynavkolo kanonichnoho statusu, bohosluzhbovoyi movy ta istoriyi Ukrayins'koyi Tserkvy* [Ukrainian Church: the path to autocephaly]. – Kiev. DUKH I LITERA. 684 s. (in Ukrainian).

6. Rudych F., Balaban R., Derhachov O. (2002). *Ukrayina u suchasnomu heopolitychnomu prostori:*

teoretychnyy i prykladnyy aspekty [Ukraine in the modern geopolitical space: theoretical and applied aspects: monograph. Interregional Academy of Personnel Management]. *Mizhrehional'na akademiya upravlinnya personalom, Instytut politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' NAN Ukrayiny*. Kyiv : MAUP. 487 s. (in Ukrainian).

7. Sahan O. (2004). *Vselens'ke pravoslav'ya: sut', istoriya, suchasnyy stan* [Universal Orthodoxy: essence, history, current state]. – K.: Svit Znan'. 912 s. (in Ukrainian).

8. Balakireva O. (2013). *Religion and Civil Society in Ukraine and Russia / Olga Balakireva, Iuliia Sereda. Religion and Civil Society in Europe* [edited by Joep de Hart, Paul Dekker and Loek Halman]. Dordrecht : Springer Science. (in English).

9. L'Hullier, Pierre [Peter]. (1993). "Accession to Autocephaly." *St. Vladimir's Theological Quarterly*. 37:4. (in English).

10. Meyendorff, J. (1989). *Imperial Unity and Christian Divisions*. New York: St. Vladimir's Seminary Press. 228 p. (in English).

11. Namee M. (1924). *The Position of the Ecumenical Patriarchate in the Orthodox Church (1924)*. Retrieved September 26, 2019, from <https://orthodoxhistory.org/2020/08/26/the-position-of-the-ecumenical-patriarchate-in-the-orthodox-church-1924> (in English).

12. Sanderson S. W. (2005). *Autocephaly as a function of institutional stability and organizational change in the Eastern orthodox church*. University of Maryland, College Park. 196 p. (in English).

Political aspect of formation of the modern system of Orthodox churches

Kobetiak Andrii Romanovych

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department
of National Security, Public Administration
Zhytomyr Polytechnic State University
Chudnivska str., 103, Zhytomyr, Ukraine

The relevance of the topic is to highlight the causes of the current crisis of the Ecumenical Orthodox Church and the significant level of politicization of world religious processes. It is noted that this is primarily due to geopolitical and financial factors. The existence of ancient and "new" autocephaly creates a certain inferiority of the latter, despite the principle of church equality and the powerful financial and human factor of the new national churches. The study focuses on the phenomenon of the Church in its ecclesiological sense, which today is affected by significant geopolitical upheavals and globalization changes. The political subtext of many church decisions of the twentieth century is pointed out.

*The purpose of the article is to highlight the problem of political influence on church-administrative processes related to the formation of new autocephalous churches. The aim of the article is to study the real equality, administrative and political independence of each of the Local Churches. In the relations between independent church administrations, the "supremacy" of the old autocephaly over the new ones is felt. The methodological bases of the research were historical and comparative methods, comparative approach, traditionalism, hermeneutics, religious anthropology, philosophical symbolism, methods of analysis and synthesis. Results of the research. It is proved that the formation of two approaches (Greek and Slavic) to the understanding of the structure of the system of universal Orthodoxy was the cause of the crisis in the church. It is established that the organizational form, structure of the church and its management have undergone transformational processes due to changes in political regimes and the shifting of state borders. Note the important principle of the church's response to changing state or political conditions – "structural pluralism". Structural pluralism is characterized by the elasticity of church requirements for the decision on ecclesiastical independence. Under the influence of the state, such decisions are either made or rejected and then appeal to other rules and regulations. It is proved that a characteristic feature of autocephaly was the state and political regulation of this process. After the fall of the Byzantine Empire, the state lost coercion and control in the church sphere, which led to numerous divisions and the emergence of parallel jurisdictions in many countries. **Key words:** ecclesiology, political process, autocephaly, state influence, patriarch, dogma, church, social institution.*